

ARHITECTURA PENTRU AUTISM

Lucreția MIRON

Departamentul Arhitectură, gr. ARH-171, Facultatea Urbanism și Arhitectură, Chișinău, Republica Moldova

Autorul corespondent: Lucreția Miron, lucretia.miron@arh.utm.md

Coordonator științific: Diana Andronovici, asis. univ. drd., Universitatea Tehnică a Moldovei

Rezumat. *Autismul este o maladie des întâlnită în rândurile oamenilor și nu atât de des stabilită ca diagnoză, căci mult timp aceasta a fost confundată cu alte diagnoze. Actualmente, a fost stabilită gravitatea acestei maladii și necesitatea de a proiecta arhitectură specială, ce oferă spații adaptate pentru persoane afectate. Specificul acestor spații este unul diferit, deoarece necesită o atenție sporită asupra nevoilor celor cu autism. Cerințele utilizatorilor autiști dictează factorul estetic în dezvoltarea compozițională a construcției din punct de vedere arhitectural, structura planimetrică, organizarea spațială a edificiului, de asemenea, necesitățile speciale ale beneficiarilor dictează modul de sistematizare și organizare a teritoriului. În această ordine de idei, factorii vizați trebuie să fie soluționați conform exigențelor normelor de proiectare și standardelor existente, care în Republica Moldova încă nu sunt stipulate. Subiectul dat este unul important ce necesită studiat.*

Cuvinte cheie: arhitectură specială, spațiu adaptat, necesitate, confort, vizualizare, percepție, soluții.

Introducere

Arhitectura reprezintă un spațiu confortabil creat pentru oameni. Utilizatorul propus pentru studiu în această lucrare este unul special, care are nevoie să se simtă confortabil în mediul aflat, iar unii utilizatori sunt mai diferiți ca alții, având nevoii mai speciale și mai diverse.

În urma analizei diverselor studii, s-a constatat că există oameni cu nevoi speciale – autiști, pentru care este necesară o altă abordare în proiectarea spațiilor, acestea au o tratare diferită și o atenție la detalii mai sporită.

Se propune studiul asupra utilizatorilor autiști, care, după pererea savanților Huguet, Devlin, Undurti – sunt considerate că au cel mai sever sindrom psihiatric al copilăriei timpurii, pentru că boala nu poate fi tratată pe deplin, copilul autist, devenind adult autist [1-2-3].

Autismul reprezintă o maladie tot mai des întâlnită, de aceea ea nu poate fi considerată o boală rară. Cauzele apariției încă nu sunt cunoscute, dar s-au stipulat un șir de factori de risc, printre care se numără: genetica, mai multe infecții, vicii cauzate de consum de substanțe narcotice, alcool ș.a.

1. Analiză

Scopul principal al studiului este arhitectura în conexiune cu copilul autist care reprezintă un utilizator nestandardizat, caracterizat de o hipersensibilitate în ceea ce privește percepția spațiului, de aceea este foarte important pentru proiectarea spațiilor cu specificul dat.

Spațiul locativ, pe care un arhitect și-l propune să-l proiecteze pentru un copil cu autism, reprezintă unul mai sofisticat, decât cel standard, iar lipsa studiilor aprofundate în acest domeniu induce la promovarea și constientizarea diferitor idei de a discuta posibilele puncte slabe și puncte forte ale acestora [2].

La momentul actual este pusă în discuție lipsa literaturii de specialitate, care să indice, cu certitudine, cum este corect de proiectat acest tip de clădiri, se cunosc doar câteva direcții de proiectare pentru utilizatorul autist, care se ocupă de lumină și comportament în spațiu, probleme acustice, limitarea stimulării, calitatea aerului, siguranța și iluminatul [3]. Acestea fiind insuficiente pentru soluționarea acestei problemei abordate în proiectarea de arhitectură.

În continuare se propun unele concluzii asupra designului pentru autism a unor cercetători și despre autism și problemele care-i afectează pe utilizatori-autiști și soluții posibile [2]:

Despre lumina și comportament: Prima direcție este cea care susține ca pentru a spori atenția utilizatorului este necesar să fie limitată lumina zilei și a priveliștii exterioare, păstrarea unor înălțimi și spații reduse, utilizarea minimă a detaliilor, folosirea culorilor estompate și reducerea nivelului acustic. Totodată, susțin că iluminatul fluorescent direct, reprezintă un obstacol senzorial pentru utilizatorii autisti, iar mulți cercetători susțin ca utilizarea acestei lumini poate provoca daune, nu și beneficii.

Cealaltă direcție enunță câteva principii opuse: adoptarea unor înălțimi interioare mari, crearea de spații ample, precum și un nivel ridicat de lumină naturală cu o perspectivă exterioară sporită.

Cercetătorii susțin că abundența de lumină naturală ar fi benefică pentru sănătatea oamenilor neurotipici, iar toți acești factori ar spori starea generală și creșterea productivității.

Despre spațiu: Spațiul reprezintă o zonă în care un individ își desfășoară activitatea zilnică. Indicii vizuali sunt necesari pentru a îndruma într-un anumit sens, dar și ca unealtă de comunicare, prin care persoanele cu tulburări din spectrul autist să perceapă ușor, ce activitate se petrece într-un spațiu oarecare.

Este cunoscut faptul că utilizatorul are nevoie de spații, care să fie cât mai simple și în care să se poată deplasa de la o activitate la alta prin circulație unidirecțională oricând ar fi necesar, cu perturbări și distrageri minime [3], aceasta fiind și scopul primordial al spațiilor în proiectare.

Este absolut necesar de evitat spațiile multifuncționale, de tipul planului liber pentru a evita confuzia utilizatorului.

Despre acustică: Impactul acustic este unul direct legat de comportamentul persoanelor care suferă de autism. Persoanele cu tulburări din spectrul autismului au dificultăți în a procesa sunetele. Problemele cu care se confruntă aceștia nu este doar zgomotul, ci faptul că oameni care suferă nu sunt capabili să facă distincția între sunete și, în acest fel, pot fi mai ușor distrași de zgomotul de pe fundal. Datorită percepției foarte diferite și sensibile a acestor utilizatori se optează pentru spațiile mai liniștite și folosirea materialelor calitative, fonoizolatoare și ecologice (materiale fonoabsorbante pe pardosea pentru a reduce zgomotul produs de mers, folosirea cărămizii etc.).

Direcții de proiectare: Oamenii simpli descoperă spațiul diferit de persoanele cu hipersensibilitatea marită, de aceea spațiul proiectat pentru ei nu trebuie să fie unul cu limite concrete, direcții bine definite, ci trebuie să fie unul flexibil și să fie dotat cu pasaje care să le ofere posibilitatea de retragere pentru un moment intim și de gazduire, precum și moment de popas.

Rutina este un subiect destul de des întâlnit în rândul autiștilor, căci ei au un interes sporit pentru aceasta. Ea permite unei persoane care suferă de autism să dețină controlul asupra mediului cu care contactează. Nevoia de rutină este un factor esențial în proiectarea și dictează designul clădirii și planificarea internă a acestuia [3].

2. Autismul în contextul național

Autismul poate apărea în toate familiile, indiferent de mediul social, etnie, rasă și este întâlnit de patru ori mai des la băieți, decât la fete. Conform celor mai recente studii ale Centrului pentru Prevenirea și Controlul Maladiilor din Atlanta, Statele Unite ale Americii (rezultate publicate în martie 2014) în lume, unul din 68 se naște cu TSA iar, statisticile Europene relevă că 1 la 166 de copii se nasc cu TSA – potrivit Congresului European de Neuropsihiatrie de la Barcelona, de asemeni se menționează că autismul este o afecțiune mai des apărută decât cancerul, diabetul, SIDA, sindromul Down ș.a. Din cauza ratei mari de creștere (13% anual), Organizația Mondială a Sănătății a acordat autismului statut de epidemie.

Conform datelor Ministerului Sănătății (MS), la finele anului 2016, în Republica Moldova, 366 de persoane diagnosticate cu autism se aflau sub supraveghere medicală, dintre care 349 erau copii. În dinamică acest număr este următorul: în 2012 – 157 persoane, din ei copii – 144; în 2013 – 220 persoane, din ei copii – 191; în 2014 – 241 persoane, din ei copii – 218. Statistica prezentată de MS nu reflectă realitatea, cauza fiind diagnosticul deficitar, mulți dintre copiii cu TSA fiind încadrați în diagnostice eronate. Luând în calcul statistica mondială și cea a țărilor vecine, putem estima cu aproximație că în Republica Moldova anual se nasc 400 copii cu TSA. Nu există o explicație oficială pentru această creștere continuă [4].

Prin urmare, fiind considerați de o mare majoritate ca bolnavi psihic și retardați, tinerii și adulții cu autism, diagnosticați ca atare, ajung, în cele mai multe cazuri, să fie spitalizați în cămine sau spital. Implicația internării într-o instituție psihiatrică și efectiv urmarea unui tratament de tip psihiatric pentru astfel de persoane este devastator. Autiștii nu au nevoie de medicație, poate cu excepția cazurilor în care este prezentă agresivitatea sau când există asociate stări depresive și de anxietate. Aceștea în schimb, au nevoie de educație și stimulare permanentă, astfel crearea oportunităților de învățare și deprindere a unor meserii, ceea ce ar spori integrarea în comunitate.

Educația și școlarizarea acestor copii ar permite ca societatea să primească copiii sau adulții cu oricare diagnoză psihiatrică mai lejer și mai călduros, căci vor accepta faptul că persoanele diagnosticate, de fapt nu poartă nici o vină de diagnoza stabilită.

În prezent, în Republica Moldova persoanele care suferă de autism sunt în permanentă creștere, iar la nivel de stat nu sunt întreprinse măsuri de școlarizare și sănătate, astfel, un a fost elaborat un studiu, care ar releva datele obținute de Agenția pentru Sănătate Publică prin infogramele cu date statistice pentru fiecare parte a țării (Fig. 1, Fig. 2, Fig. 3, Fig. 4, Fig. 5), în intervalul anilor 2019-2021. Astfel, se poate concluziona că Republica Moldova este afectată *mediu* în comparație cu statele din Europa. Actual în lume copii cu autism sunt des supuși discriminării și asociați cu dezabilități mentale, această discriminare vine din faptul că acești copii au dezabilități de comunicare și des sunt confundate cu dezabilități intelectuale, iar primele terapii erau axate pe lupta cu slăbiciunile în loc să cultive calitățile proprii.

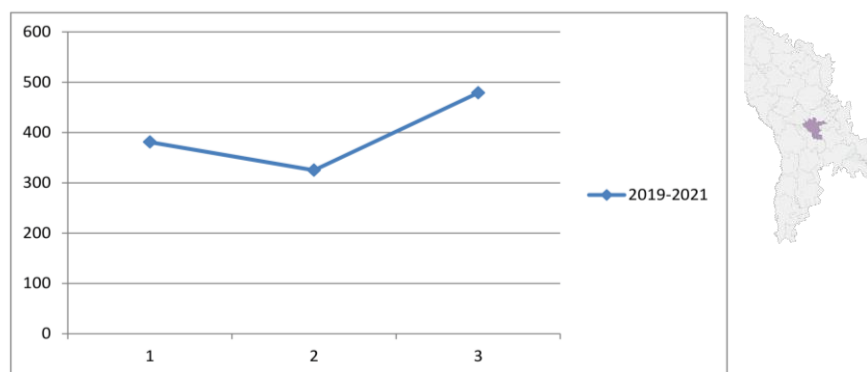

Figura 1. Infograma ratei copiilor bolnavi cu autism în mun. Chișinău

Conform datelor statistice obținute de Agenția pentru Sănătate Publică din R.M în mun. Chișinău rata copiilor bolnavi cu autism este în creștere – pentru anul 2019 – 381 de cazuri, pentru 2020 – 325, iar pentru 2021 – 479, cele mai multe cazuri depistate.

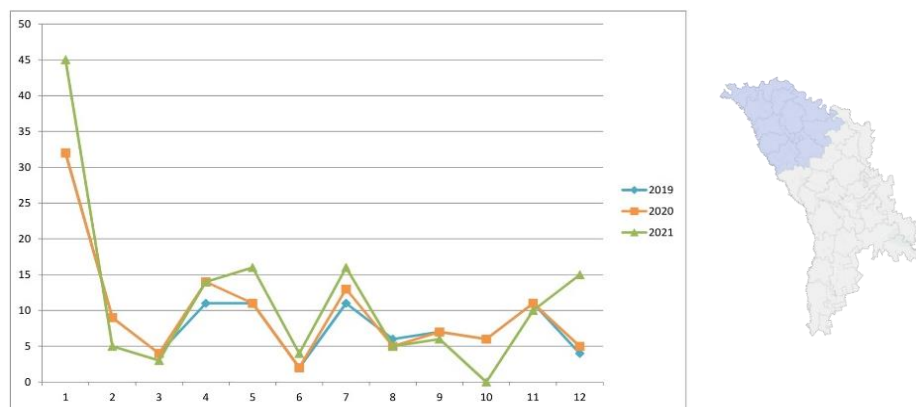

Figura 2. Infograma ratei copiilor bolnavi cu autism în partea de nord a RM

Conform datelor statistice obținute de Agenția pentru Sănătate Publică din R.M în partea de nord a țării pentru anii 2019-2022 sunt depistate următoarele date statistice: 2019 – 114, 2020 –

119, 2021 – 139 de cazuri. Acest studiu specifică faptul că numărul de cazuri este în creștere pentru nordul țării.

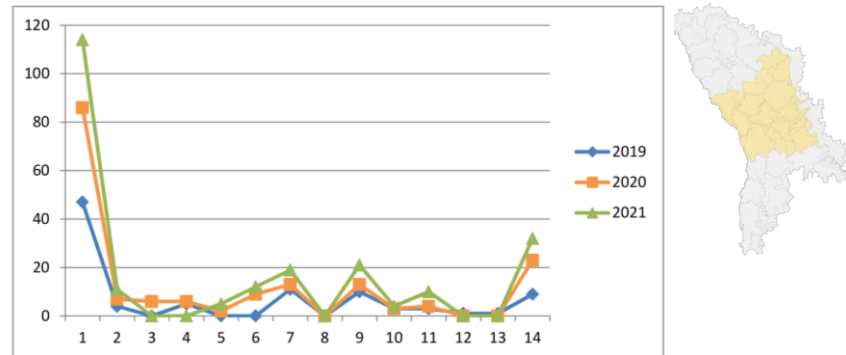

Figura 3. Infograma ratei copiilor bolnavi cu autism în partea de centru a RM

Conform datelor statistice obținute de Agenția pentru Sănătate Publică din R.M în partea centrală a țării pentru anii 2019-2022 sunt depistate următoarele date statistice: 2019 – 47, 2020 – 86, 2021 – 114 de cazuri. Acest studiu specifică faptul că numărul de cazuri este în creștere a părții centrale a țării, însă aceasta este mai puțin afectată decât nordul.

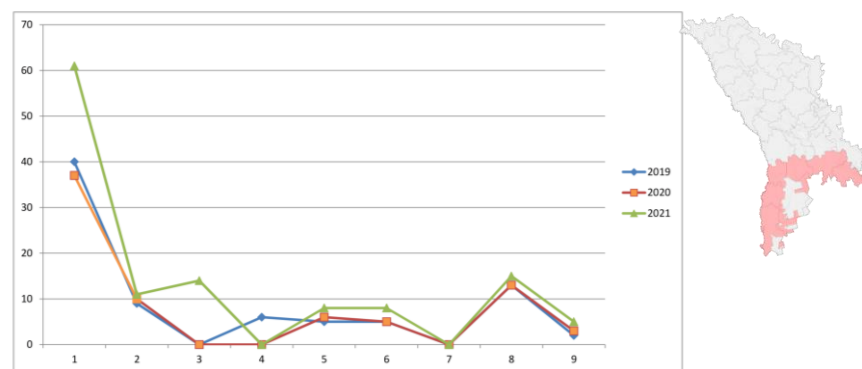

Figura 4. Infograma ratei copiilor bolnavi cu autism în partea de sud a RM

Conform datelor statistice obținute de Agenția pentru Sănătate Publică din R.M în partea de sud a țării pentru anii 2019-2022 sunt depistate următoarele date statistice: 2019 – 40, 2020 – 37, 2021 – 61 de cazuri. Acest studiu specifică faptul că numărul de cazuri este în creștere pentru partea de sud a țării, iar aceasta este mai puțin afectată decât nordul și centrul țării.

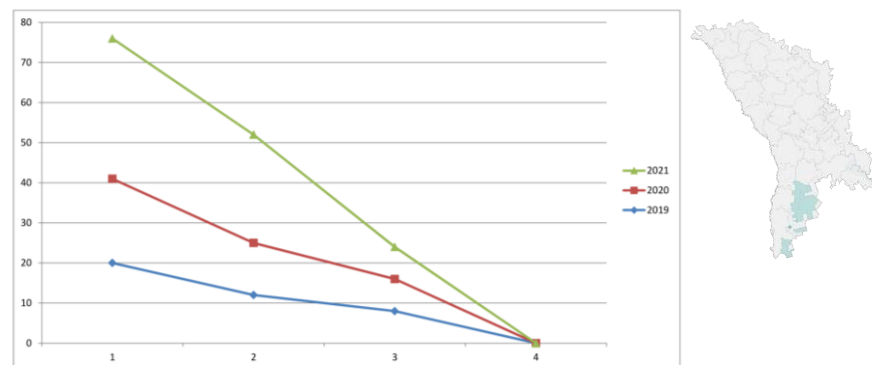

Figura 5. Infograma ratei copiilor bolnavi cu autism în partea de centru a RM

Conform datelor statistice obținute de Agenția pentru Sănătate Publică din R.M în UTA Găgăuzia pentru anii 2019-2022 sunt depistate următoarele date statistice: 2019-20, 2020-21, 2021-22 sunt 35 de cazuri. Acest studiu specifică faptul că numărul de cazuri este în creștere pentru Găgăuzia.

3. Concluzii

Faptul că există două direcții și păreri despre cum este corect de proiectat un spațiu pentru deservirea utilizatorilor autiști nu e obligatorie în sensul alegerii uneia, ci mult mai important și recomandat pentru proiectare este experiența și consultațiile permanente cu personalul didactic special, familiile și alți utilizatori autiști.

În urma concluziilor asupra studiului pot fi înaintate și formulate anumite procedee de proiectare, care urmăresc anumite obiective necesare pentru crearea unor spații pentru persoanele care suferă de spectrul dat. Aceste procedee pot fi utilizate în proiectarea tuturor spațiilor educație și terapie, nu doar pentru autism, ci și pentru persoanele care suferă de alte nevoi speciale neurotipice.

Cele menționate mai sus permit să fie evidențiate cele mai relevante direcții în proiectarea spațiilor destinate persoanelor neurotipice sunt:

1. Propunerea unor spații diversificate cu un aspect care poate fi interpretat prin dimensiuni variate a încăperilor atât pe orizontală, cât și pe verticală în așa fel, încât să răspundă la diversitățile senzoriale.
2. Iluminat natural din abundență, dar indirect, este cel mai recomandat, indiferent de starea utilizatorilor.
3. Acustica, în relație materialele de finisaj și cu zonificarea spațiilor alese, este de o importanță majoră în configurație cu spațiile de învățare și terapii pentru copii cu tulburări din spectrul autist.
4. Zonificarea și evidențierea traseelor dintre diferite zone participă la înțelegerea spațiului de către persoanele autiste.
5. Planimetria logică în dispunerea încăperilor, organizarea simplă a edificiilor, precum și organizarea indicilor de orientare în spațiu.

Bibliografie:

1. Devlin B., Scherer S.-W. (2017), *Genetic architecture in autism spectrum disorder*, Current opinion in genetics & development, **22(3)**: 229-237.
2. Henry Ch.-H. (2011), *Designing for Autism: Lighting*, <https://www.archdaily.com/177293/designing-for-autism-lighting> [accesat 10.03.2023]
3. Mostafa M. (2014), *Architecture for autism: Autism ASPECTSS™ in school design*, International Journal of Architectural Research: ArchNet-IJAR, **8(1)**: 143-158.
4. GHID metodologic Incluziunea educațională a copiilor cu Tulburări din Spectrul Autist, Ministerul Educației al Republicii Moldova, 2017